

Input fra chatten – revideret

...en blanding af erfaringer, spørgsmål, diskussion, kommentarer og links til relevante publikationer og hjemmesider. God læsning.

TEMA 1: HVORFOR – HVORFOR BØR DER VÆRE FOKUS PÅ BØRN OG UNGES AKTIVITETER OG OPHOLD I NATUREN?

Healing Youth with Nature and Connection: Four Roots for Growing a Human

Peter Mayfield, founder and Executive Director of Gateway Mountain Center, Sierr Nevada, Californien

Søren Præstholt : Matt Stevenson

[https://research.regionh.dk/da/persons/matthew-peter-stevenson\(7e6bf9e6-04fd-4fd6-af2d-5d12be38a980\)/publications.html](https://research.regionh.dk/da/persons/matthew-peter-stevenson(7e6bf9e6-04fd-4fd6-af2d-5d12be38a980)/publications.html)

Stien virker umiddelbart ikke

OI Nenad Duric, Science Secretary to All panelists : Research Article: Nature experience reduces rumination and subgenual prefrontal cortex activation - <https://www.pnas.org/content/112/28/8567>

Brian: Can you say something about age groups? Do you include preschool children in the Center?

Tanya: Peter, how do you recruit youth for your programme?

Jill: How do the families pay for the program? I understand, that similar programs in DK are closing, caused by lack off financial support/sponsorships.

- Lone: Hi Jill. Which Danish programs are you referring to? Just curious :-)
- Jill: It can be basic programs like "byggelegepladser", but also private "socialpædagogiske" programs, like some variations of schoolboats and programs that offer music educationscamps.

Camilla: What is the age of the kids? Only teenagers?

Karina: Do you involve the parents in any way?

Axel: We got a wonderful place how act like that Sejlerhuset

- Peter: @Axel - Sejlerhuset i Brøndby Strand ?

Søren: Vores KOM-MED projekt minder en del om Peters. Så skønt at få en ny vinkel på. Tak :-)

Karina: Peter nævnte et projekt fra Finland. Er det et der kan linkes til eller få det fulde navn på?

- Søren: Daycares in Finland Built a 'Forest Floor', And It Changed Children's Immune Systems: <https://www.sciencealert.com/daycares-in-finland-built-a-backyard-forest-and-it-changed-children-s-immune-systems>

Pædagogik, børn og bæredygtighed i institutioner

Anne Vibeke Kragelund, Skolekonsulent i Økolariet, Katrine Dahl Madsen, Lektor Ph.d. & Nanna Jordt Jørgensen, Lektor Ph.d. begge fra Københavns Professionshøjskole

Benny: Er jeres formidling kun indendørs?

Jens: I har en naturvejleder ansat ift. naturvejledning, men hvordan med affaldshåndtering - besøger I affaldsanlæg eller genbrugspladsen med børnene?

Majbrit: @ anne vibeke Kragelund - vi (nødhjælps ngo) arbejder med sense of urgency for at skabe handling overfor medlemmer og andre.

Charlotte: Til Økolariet: Har I en børnepsykolog med inde over, når I vælger at benytte en panik løsning? Hvad gør det ved børnene at I benytter den metode?

Julie: Vi kan godt genkende, at der er en "mættethed" overfor bæredygtighed og samfundsfaglige problemstillinger generelt. Det er en væsentlig didaktisk udfordring vi kan være nødt til at forholde os til. "Pædagogisk-panik" er ikke helt ved siden af, i min optik. Hvis der kan skabes en fornemmelse af nødvendighed hos modtagerne, så er det jo ikke forkert. Hverken i en didaktisk eller reel kontekst.

azksbc6: Ja, vi kender det fra Den Blå Skole, hvor vi også underviser om plastik i havet. Vi har haft mange unge, som synes, at det er for uoverskueligt, da de føler at de "voksne" fralægger sig alt ansvar og putter det mere på deres skuldre. Det hænger dem langt ud af halsen at konstant høre på, det er er dem, som skal gøre en forskel. Vi har til gengæld haft rigtig gode erfaringer med at inspirere dem til simple og nemme bæredygtige løsninger, samt hjælpe

dem med hvordan de kan formidle bæredygtighed til andre voksne og især deres forældre :-P

Camilla: Hej Nanna og Katrine - kom snart og besøg os igen i Københavns Skolehaver :-)

Niklas: Nanna og Katrine, kan I ikke lave noget lignende på pædagoguddannelsen Roskilde også?

Inger: Link til bogen Bærekraft i praksis i barnehagen - <https://www.universitetsforlaget.no/baerekraft-i-praksis-i-barnehagen-1>

Mahawe: Hvordan får vi sikret at arbejdet fortsætter ud i børnehuse? - Et koncept som fungerer for os er at jeg er udkørende naturvejleder, dvs. jeg følger op på et kursus/aktivitet/besøg ved at aftale at jeg kommer ud og viser dem konkrete og nemme aktiviteter i pædagogens børnehuse med deres materialer.

Jeg baserer også alle mine aktiviteter på baggrund af pædagogens interesse - fyrtårne og passion er vigtige.

Anne: Se Rappe-Skraldebogen her: <http://reader.livedition.dk/aarhuskommune/1011/html5/> - en bog som skal hjælpe børn i dagtilbud i gang med affaldssortering sammen med børnene. Alle 12.000 børn mellem 3 og 6 år får den med hjem. E-bogen er tilgængelig for alle - også dig! Brug den gerne!

Benny: Jeg har for nylig fået udgivet min bog LEGEPLADSENS PÆDAGOGIK på Frydenlund, som blandt har et kapitel om bæredygtige legepladser. Og så har den mange gode forslag til, hvordan man kan igangsætte forskellige bæredygtige aktiviteter på legepladsen! Tak for nogle gode oplæg og dejligt at I præsenterer de dilemmaer, der er i forhold til børn og bæredygtighed!

TEMA 2: HVAD – STATUS FOR BØRN OG UNGES NATUR OG FRILUFTSLIV

Nyeste tal om børn og unges brug af naturen – kan Corona være en gamechanger?

Søren Præstholt, Leder for Center for Børn og Natur, IGN/KU, Søren Andkjær, Lektor Ph.D, Active Living, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet, Jakob Arendrup Nielsen, projektleder for "Friluftsliv i skolen" og konsulent i Friluftsrådet.

Søren: Link til baselineundersøgelsen: Statistisk grundlag for børns brug af naturen - <https://centerforboernognatur.dk/projekter/baseline-undersogelse/>

Benny: Spørgsmål til Søren Præstholm: Har I undersøgt, hvad så børnene foretager sig, når de er ude?

- Brian: Benny, den undersøgelse Søren Præstholm taler om, Kom med ud, og daginstitutioners arbejde i naturen. Ligger på center for børn og naturs hjemmeside. Her er der spurgt til hvad de laver når de er ude. Her er link: <https://centerforboernognatur.dk/dokumenter/projekter-kom-med-ud-notat.pdf>

Sam: Nu tales der om "natur", og så nævner I igen "anlæg" , "anlagt så man kan bruge det".... som er det jeres spørgeundersøgelse har vist... Men det skurer lidt i ørene, når vi nu taler natur... den skal jo netop ikke være anlagt, lige, praktisk, nemt.... den skal være "natur".

Irene: Spørgsmål fra kano og kajakforbund: Hvorfor bliver vandaktiviteter fravalgt af skoler og lærere?

- Myrthue: Skulle man have lyst til at arbejde med havet, kan man bl.a. finde inspiration på <https://www.mitvadehav.dk/> og Hovedet i havet - <https://projekter.au.dk/havet/>
- azksbc6: F.eks. i Aarhus Kommune, må en lærer med stort svømmebevis kun have 8 elever med, så det er rigtig svært at lave aktiviteter PÅ vandet på egen hånd med en hel klasse.

Per: Et underligt problem under Corona har været, at der var så mange i naturen, så afstand var svær at holde, så man valgte at gå på villaveje, frem for natur.

Simone: Kunne man tænke sig at man kunne skabe mere natur i fx skolegården?

Niklas: Skolehaver i plantekasser er en simpel idé til et element af natur i skolegården/udearealet...

Line: Super interessant pointe Søren, at overveje, hvordan der kan tænkes mere NATUR ind på f.eks. skoler mv. (vende det rundt). Og jeg tror også - som du siger Søren A. - at børn tænker på UDENFOR - og ikke natur. Dermed kan man godt inkludere kunstgræsbaner (som på INGEN måde er natur) og asfalterede skolegårde, hvis man vil undersøge om børn er UDENFOR. Men kunstræsbaner og asfalterede skolegårde er jo ikke NATUR. Jeg ved det kan

blive akademisk - men det er vigtigt ift. at fortolke og analysere og bruge resultater! Tak for jeres svar!

Nina: Jeg arbejder for Dansk Orienterings-Forbund og kan mærke en øget interesse for vores Skolepakker i forbindelse med Corona. Skolepakkerne består bl.a. af at få tegnet et orienteringskort over skolens areal, opsætning af 40 faste poster/små metal skilte + undervisningsmateriale i fht til Fælles Mål Idræt Natur/Udeliv 7. klasse. Men Skolepakken kan anvendes 0.-9. klasse, kræver minimum af forberedelse og anvendes i alle fag. Link: www.findvejiskolen.dk

OI: Link til The Natural World as a Resource for Learning and Development: From Schoolyards to Wilderness
<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2019.01763/full>

Ola: Er spennende hvordan mange har et tett forhold til nærområdet sitt, skogen ved huset, treet i hagen og bekken bak skolen. Det er jo legitime naturoplevelser vil jeg si. Sier litt om viktigheten om å ivareta nærområdet. Spennende tema og diskusjon! Super opplegg! Artig å høre hvordan dere i Danmark tilnærmere dere dette. Hilsen fra Norge ;-)

Søren P.: Apropos skævhed i undersøgelser... baselineundersøgelsen havde en svarprocent (brugbare svar) på 43 %. Og der er muligvis en bias i form af at nogle grupper ikke har svaret. MEN svarene er vægtet ift. 8 baggrundsvariable. f.eks. køn, uddannelse, region, alder osv.

TEMA 3: HVORDAN – EKSEMPLER PÅ KONKRETE INITIATIVER

Hvordan kan udeskole få mere plads i skolen?

Karen Barfod, ph.d. og forskningsleder VIAOUTdoor, VIA University College og formand for UdeskoleNet

Søren: Supplement til de videnkilder Karen delte: Data fra TEACHOUT projektet om udeskole kan findes her: <https://nexs.ku.dk/forskning/idraet-individ-samfund/forskningsgrupper/boern-og-unge/gn-projekter/gn-projekter-afsluttede/teachout>

Marianne: Ide til klasseledelse/uderumsledelse:

<https://dds.dk/artikel/prioriter-patroljelivet>

Jakob: Se også alle materialer (uv-materiale, diskussionsplakat, gode argumenter osv.) fra Friluftsrådets projekt Friluftsliv i Skolen på

www.friluftsliviskolen.dk

Søren: Projektet 'HJÆLP- jeg skal ud med børnene' understøtter det pædagogiske arbejde udenfor i skoler og dagtilbud. Her kan du finde aktiviteter og inspiration til praktisk organisering i forhold til udendørs aktiviteter med børn. Link:

<https://centerforboernognatur.dk/projekter/hjaelp/>

Marianne: Inddel eleverne i små hold og vælg en elev fra hvert hold, som må opsøge læreren. På den måde mindske "trykket" på læreren/instruktøren/spejderlederen og øger muligheden for at eleverne arbejder sammen om opgaven.

Jacob: I DGI Storkøbenhavn har vi lavet 10 læringskort om uderumsledelse. De er målrettet pædagoger, lærere, foreningsfrivillige og formidlere i uderummet. På læringskortene om uderumsledelse kan du finde gode råd til god klasseledelse i uderummet, forslag til konkrete aktiviteter, lege og icebreakers, dialogstrukturer, evalueringsformer m.m. Link:

www.dgi.dk/læringskort

Per: Når man er ude gør en balle halm en god hjælp til varme fødder, spredt ud over et mindre areal, men ikke tæt på bålet. Har stået salgsbod i december måned, 5-6 timer i almindelige sko, uden at fryse, selv i snestorm

azksbc6 : Det er altid godt at løfte fødderne fra jorden. Bare det at sætte dem op på et stykke brænde, mens man sidder omkring bålet, hjælper :-)

Karen: Hej alle - jeg (*Karen Barfod*) har ikke nogen facebookside, men der er gode hjemmesider på <https://udeundervisning.dk/> , <https://udeskole.nu/> samt www.udeskole.dk og så det projekt jeg omtalte: www.hjaelpjegskalud.dk Hvis det var Udeskolenets facebookside, så er det en forening, og facebookgruppen hedder Udeskolenet

Eva: Jeg må desværre forlade seminaret, men tak til alle for en inspirerende dag og gode oplæg :-) Nogle af mine musikforløb omtales på min hjemmeside <https://earswideopen.dk/>

Udvikling af nye rammer for børn og unges fritidsaktiviteter i naturen

Søren Andkjær, Lektor Ph.D, Active Living, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet & Jan Arvidsen, Adjunkt, Active Living, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet

Irene: Spørgsmål til Søren Andkjær: Vil man kunne kalde en lystbådehavn en kultur-natur sted? Havet er jo også et naturområde, hvor man kan dyrke fritidsaktiviteter, med mulighed for ro på vandet og sjov på bølgerne, og at være sammen med andre(venner), er af sikkerhedsmæssige årsager et must.

Per: Det I Bogense er det åbent for alle børn/unge?

Anne-Kirsten: Jeg husker, at der var en engageret, nytænkende lærer i min barndom på folkeskolen, der lavede et projekt med sin klasse indenfor faget matematik. Helt konkret handlede det om at lave et udkast til en ny parkeringsplads på skolen, hvilket i praksis medførte en hel del arbejde med vinkler, afstande, størrelsesforhold mm., så begreberne blev mestret i praksis og forstået med hoved og krop. Til slut blev det faktisk LAVET i praksis....efter børn og lærers tegning. Det kunne måske være en idé i forbindelse med etablering af nye områder for de unge. Det giver ejerskab (måske med til at etablere et fællesskab/ en kultur og med til at formindske hærværk?). Behov hos de unge, læring på skolen og videre brug påvirkes. Inddrages en arkitekt og håndværkerne i projektet, får eleverne samtidig indblik i arbejdet indenfor de områder og de kan smage på, om det er det, de brænder for selv?

Søren: Se mere om NatureMoves her:

https://www.sdu.dk/da/om_sdu/institutter_centre/iob_idraet_og_biomekanik/forskning/forskningsenheder/active_living/forskningsprojekter/naturemoves

Lone: Vi har i Viborg Kommune etableret 6 børneskove fordelt geografisk over hele kommunen. De er skabt i et tværfagligt samarbejde mellem bl.a. foreningslivet, institutionerne og sundhedscenteret. En ramme som inspirerer til leg, udeliv, undervisning og familieaktiviteter. Se mere her:

<https://sundhedscenter.viborg.dk/Samarbejde/Boerneskove-i-Viborg-Kommune>

Søren: Jørn Møller - Legeforsker fra Gerlev Idrætshøjskole - sagde altid "en god legeplads skal ligge i vejen"... altså være tæt på der hvor børn færdes i forvejen.

- Per: Var det ikke også ham, der sagde at forskellen på arbejde og leg er, at når resultatet er vigtigst er det arbejde, når processen er vigtigst er det leg.

Claire: Jeg er ret nysgerrig hvor mange andre oplever det med unge som bruger faciliteter til at ryge i ... og om nogle har løsninger til udfordringen ud over video overvågning? Vi forsøge at få så mange forskellige brugere som muligt omkring vores områder, men de kommer alligevel.

Søren: Ift. dreng - pige, så peger baselineundersøgelsen fra i formiddag ikke på store forskelle på, hvor længe drenge og piger er i offentlige naturområder.

Benny: Jeg har for flere år siden skrevet en bog om 'En idrætslegeplads skal ligge i vejen! Udgivet af lokale- og anlægsfonden. Så placering af gode steder for børn og unge afhænger efter min mening meget af placeringen.....!'

Henrik: Det er lidt interessant, at så mange tiltag tilsyneladende går ud på at 'tæmme' og omforme naturen så den bliver lidt mindre naturagtig - er det alt for naturligt vil vi (og børnene) ikke være der/bruge området. Er det virkelig sådan det er?

- Laura: Virkeligt godt spørgsmål Henrik, som opfølgning vil jeg spørge: Foruden fysiske faciliteter hvad kan I så opsummere som værende vigtige faktorer til at få børnene skridtet videre end legepladsen og helt ud i skoven?
- Giuliano: @Henrik: Nej, ikke i min erfaring, men der kommer ikke penge for at "ikke" anlægge infrastruktur!
- Martin: Godt spørgsmål, Henrik. Den konkrete fysiske tæmning kan måske erstattes af god, pædagogisk indføring, så det fremmede og vilde, der godt kan forekomme 'fjendtligt' for nogle børn og unge, bliver tilgængeligt uafhængigt af tæmmende indgreb. Spændende og stor diskussion... :-)
- Laura: Helt enig Martin - tror mest af alt det handler om et helt nyt natursyn generelt i samfundet og ikke kun blandt engagerede pædagoger.
- Søren: Eller et "helt gammelt natursyn": Hvorfor har vi "mistet" interessen for udelivet kontra tidligere generationer? Måske man ikke behøvede at opfinde den dybe tallerken hver gang tendenser ændres :)
- Giuliano: Det kræver at man investerer i de "varme hænder" som kan inspirere, vejlede og motivere, i stedet for faste anlæg.
- Martin: God pointe, Laura. Grøn omstilling også af kulturen/åndslivet og ikke kun af produktion og forbrug. Jeg tænker, kort sagt, Søren, at vi jo er blevet fremmedgjorte overfor naturen, udeliv og det ikkemenneskelige i det hele taget bl.a. pga. den massive digitalteknologiske og internetbaserede mediering af eksistensen og samlivet og på den måde er der da tale om, at vi har mistet noget, som tidligere var levende i samfundet på en anden og bedre måde. Dette afspejles også af børns og unges forandrede medievaner ift. markant fald i lystlæsning af romaner/skønlitteratur vs. markant stigning i tid på Youtube, Netflix og sociale medier. Men det er jo den helt store samfundskritik, vi så kommer over i, kan man sige...
- Laura: Ja det kan man sige og jeg er meget enig i hvad du siger Martin. Derfor syntes jeg også, at det her emne er så vigtigt, fordi jeg tror på at det er den helt rigtige tilgang at hive fat i børnene!

- Vi beskytter det vi elsker, vi elsker det vi kender og det er vores opgave at sikre, at børnene lærer om natur - ikke kun for deres egen sundhed, men også for bevarelsen af naturen fremover.
- Niklas: Er det ikke problematisk, at vi SKAL lave legepladser, hytter etc. for at tiltrække børn, unge eller folk generelt? Mon ikke naturen er tiltrækning nok i sig selv? Mon ikke det er "glæden ved at være i naturen", der bør "læres"?
-

Anne-Kirsten: En del unge er stressede i en eller grad, og den kognitive funktion er godt og vel belastet efter undervisning....skal...yderstyring. Naturen kan jo noget i forhold til at koble af (aflaste styret opmærksomhed, kognitiv funktion). Der skal måske en vis grad af kvalitet af naturen og vild natur til at give børnene det rum. Tæt på og med natur, der vækker, inspirerer, aktiverer os. Naturen taler til os....hvis den er 'god nok'. Det er fint med et shelter som samlingssted, være placeret tæt på mm., men måske skal naturen også være af en vis kvalitet.

- Tanya: Gode pointer @Anne-Kirsten... personligt oplever jeg dels at der er forskel på "dybde niveauet" af behøvet kvalitetsnatur afhængig af målgrupper. Og dels at nogen (vildere) naturtyper hurtigere aktiverer både restoration af opmærksomhedskapacitet, indlæringsparathed, evne til at tage imod oplevelse m.m, end de mere urbane naturtyper. Hvorfor disse nogle gange kalder på større - og anderledes - grad af facilitering.
- Anne-Kirsten: Ja, Tanya, bestemt. Anderledes facilitering. Men jeg oplever nogle gange også mindre styring fra voksen side, da det kan noget i sig selv i mødet mellem natur & barn.

Helene: Der står mange større legepladser og pladser ledige, men de ligger i boligforeninger, hvor de voksne klager, hvis der leges med lyd. Måske skal information gå ud her, så disse pladser kan bruges og måske også opleves trykke for børn og unge.

N1SHF: Husk man sagtens kan følge de super fine oplæg og samtidig stå, gå, hoppe, svinge arme, steppe, strække sig osv ;-) Hilsner fra Kroppen på toppen

Kom med til skovhytter i Vejle, der skaber lokaler ude i naturen til skoler og daginstitutioner

Naturvejleder Finn Lillethorup, Økolariet, Vejle Kommune.

Nina: Hej Finn, har I overvejet dialog med den lokale orienteringsklub. Jeg ser masser af muligheder for at udvide Jeres hytter med mulighed for at lære at selv at finde vej og alle de aspekter der er i selv at bevæge sig rundt i naturen. Dejligt at se alt det I har i gang.

Anne-Kirsten: Det handler vel om, hvad formålet er, og hvordan kvaliteten af natur og landskab/ fysiske rammer er. Nogle gange kan naturen gøre noget i sig selv (hvis den er god nok), andre gange skal der fokus og relation til

Puremovement: Hej Finn, Tilbyder i også familier forløb? Eller er det kun skolebørn?

Anne-Kirsten: Alnarp kan jo noget i forhold til indretning af udeområder....alt efter målgruppe, behov og hvilken funktion rammerne skal have. Måske kunne et samarbejde med dem give mening i forhold til indretning af udeområder...til institution og fritid. De har haft udbudt uddannelser på det område. Alnarp havde på et tidspunkt en uddannelse omkring, hvordan udeområder indrettes, så de understøtter motorik/ bevægelse, sundhed mm. Skoler/ daginstitutioner, sygehuse

Rikke: Det er sådan et fedt tilbud I har. Super inspirerende. Hvad ligger der administrativt bagved - hvor mange og hvilke funktioner er I medarbejdermæssigt til at vedligeholde tilbuddet? Hvor mange skoler og institutioner (altså brugere) er der i kommunen?

Erik: Med baggrund i formiddagens oplæg om Udeskole er der nu mulighed for at læse om udeskolens potentialer baseret på bl.a. det hidtil største kvantitative og kvalitative forskningsprojekt - TEACHOUT - udgivet på forlaget Frydenlund. Antologien henvender sig til især skolelærere og ledelse samt studerende med interesse for Udeskole - men også pædagoger og politikere. Meget er formidlet internationalt i form af videnskabelige artikler, men med antologien ' Udeskole - Teachout projektets resultater' er der nu lettilgængelige argumenter og viden på dansk.